

Бондар Т.І.

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

**СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗРОБКИ
ПОЛОЖЕННЯ ПРО ПРАВА СТУДЕНТІВ У ВИЩИХ
НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ США**

Стаття присвячена дослідженню студентського руху 60-х років ХХ ст. у США. Розглядається Положення про права та свободи студентів у вищих навчальних закладах США. Ключові слова: студентський рух, положення, права студентів, академічна свобода.

The article considers the student movement in the 60s of the XX century in the USA. It brings to attention the Joint Statement on Student Rights and Freedoms in the U.S. colleges and universities. Descriptors: student movement, statement, student rights, academic freedom.

Студентська молодь завжди відігравала важливу роль чинника соціальних змін у суспільстві. Для США 60-ті роки та початок 70-х років ХХ століття – це роки активного студентського руху, проявів ідеалізму, заворушень, неспокою та радикалізму. Аналіз публікацій з теми розкриває неоднозначність в оцінюванні цього періоду. Видатний дослідник Бруно Бетлхайм, професор університету Чикаго знайшов «спільність між студентським молодіжним рухом 60-х рр. ХХ століття у США та подіями в німецьких університетах у 30-х роках, які сприяли поширенню влади Гітлера» [1, 18]. Він вважав що «німецькі революціонери належали до радикального правого спрямування, а активісти студентського руху США до лівого, проте їх об'єднувала рішучість, з якою вони прагнули знищити установи» [1, 18]. Ученого підтримував відомий головний редактор газети «Нью Йорк Таймз» Фред Хечінгер, який оглядав питання освіти та вважав що «Академічній свободі загрожують не лише вороже налаштовані праві радикали по всій країні, а й жорстокі радикали в самому навчальному закладі». Він вважав

прямим порушенням академічної свободи випадки, коли «ліві» професори та «праві» члени правління винагороджують студентів та викладачів за політичну ортодоксальність, а не за академічні успіхи. Свобода вираження стає справою мучеників, а отже таке оточення навряд чи може сприяти розвитку академічних свобод» [2, 35].

Проте у пізніших публікаціях він співчував студентам і вважав, що вони «брюкають зброєю не перед тими мішенями (мішенями були викладачі)», вважаючи саме адміністрацію вищого навчального закладу причиною неспокою, символом репресій, втіленням могутньої авторитарної сили, яка вороже налаштована проти всіляких змін та є перешкодою на шляху до нової, зміненої та актуальної навчальної програми» [3, 37]. Далі він називав справжньою мішенню професорів, тому що саме вони є шляхом до реформ. «Пристипи автократії з боку адміністрації часто спричиняються усвідомленням власного безсилля. Дрібні випадки адміністрації проти студентів часто торкаються незначних питань, наприклад, хто і де може проводити демонстрацію, до якого часу дозволити дівчатам залишатися у чоловічих гуртожитках» [3, 37]. Звичайно, такі непорозуміння можуть ускладнюватися, але вони не є основними, не є причиною для революції. Студентам потрібно небагато часу для того, щоб вони зрозуміли, що лише викладачі можуть вирішити всі їхні проблеми, тому що саме вони несуть відповідальність за ситуацію, що склалася і проти якої виступають студенти.

Грунтовну відповідь на питання «Чи досяг поставленої мети рух протесту?» дав Уорен Брайен Мартін. Він розрізняв два поняття «студентський рух» та «контркультура». Студентський рух виступав під прапором «Не прикривайте, не перекручуйте, не калічте» та закликав до «поваги, кваліфікованого викладання, свободи слова, можливості участі у формулюванні політики навчального закладу, яка мала великий вплив на освіту та особисте життя студентів» [5, 36]. Контркультура, навпаки, ставила на порядок денний соціально-політичні питання, «не зважаючи на історичні та соціальні умови, озброївшись радикальними планами на переустрій всього суспільства теж рухалась у безлад, який був викликаний рухом за освітні реформи» [5, 36]. Контркультура врешті заповонила студентський рух, проте не набула його чутливості до змін у вищій освіті, які відкрили нові можливості, додали гнучкості політиці університету та правилам, які повільно приживалися у більшості американських коледжів та університетів.

Як вважав Рой Ніблет, професор Лондонського університету, який відвідав студентські містечка у США на початку 70-х ХХ століття, студентський рух не вніс суттєвих змін у систему вищої освіти США, по

крайній мірі не мав прямого впливу на систему, але він змінив студентів та їхній досвід. Він сприяв виникненню відкритості та зменшенню відмінностей між соціальними класами [6, 64].

Ми вважаємо, що саме студентський рух та його виступи за підвищення якості освіти викликали появу у 1967 році важливого для студентів, регулюючого документу «Положення про права та свободи студентів». Для розробки Положення була створена комісія та задіяні представники від Американської Асоціації викладачів університетів (American Association of University Professors), Національної Асоціації студентів США (the United States National Student Association – зараз the United States Student Association), Асоціації американських коледжів (the Association of American Colleges – зараз the Association of American Colleges and Universities), Національної асоціації працівників відділу роботи зі студентами (the National Association of Student Personnel Administrators) і Національної асоціації деканів-жінок (the National Association of Women Deans and Counselors). У 1990 р. документ зазнав незначних правок – представники від Асоціації американських коледжів і Американської Асоціації викладачів університетів працювали над вилученням з Положення гендерних питань. Положення переглядалося у 1990 р., 1991., та 1992 р. на засіданнях представників вищевказаних асоціацій, щоб вивчити, поновити, доповнити та привести Положення у відповідність до сучасних вимог. Слід відзначити одностайність думки членів комісії щодо актуальності принципів вищої освіти, викладених у документі 1967 року. Комісія розробила ряд пояснень щодо мети освіти, свободи викладання і навчання, правил поведінки та права на освіту.

Положення визначає, що основним завданням вищої освіти є передача знань, прагнення до рівності і справедливості, всебічний розвиток студентів і загальний добробут суспільства. Завдання вищих навчальних закладів полягає у забезпеченні необхідних умов для розвитку критичного мислення студентів та у залученні всіх членів академічної громади до пошуку справедливості. Для досягнення мети слід забезпечити свободу одержання знань та свободу вираження власної думки. Положення допускає свободу вищих навчальних закладів у виборі методів виховання та розвитку особистості, але також встановлює основні норми академічних свобод для кожної академічної громади, колективу науковців.

У поясненні терміну «академічна свобода», зазначається, що її невід’ємними аспектами є свобода навчати і свобода навчатися. Свобода навчатися полягає у забезпеченні необхідних умов в аудиторії, студентському містечку та в академічній громаді. Від студентів вимагається відповідальне

ставлення до свободи навчатися, а саме, бережне відношення і повага до умов, які забезпечують право навчатися. Обов'язок кожного коледжу і університету – розробити необхідні правила і норми, які гарантують захист свободи навчатися. Розробляючи необхідні правила, навчальні заклади повинні ґрунтуватися на загальних принципах, які викладені в Положенні та залучати до роботи якомога більше членів академічної громади [4, 273].

Вищі навчальні заклади відповідають за розробку правил вступу до закладу, забезпечуючи чіткість, детальність та прозорість характеристик навчальних програм, очікувань від студентів у відповідності з концепцією освітньої діяльності навчального закладу. Якщо навчальні заклади релігійного спрямування надають перевагу студентам відповідного віросповідання, цей факт слід зазначити у вимогах до вступу. Забороняється відмовляти студенту у прийомі до вищого навчального закладу через расову дискримінацію. Кожен навчальний заклад повинен бути відкритим для всіх студентів, що відповідають правилам вступу. Навчальний заклад також повинен забезпечити студентам рівний доступ для користування матеріально-технічною базою та всіма послугами навчального закладу. Викладач в аудиторії повинен заохочувати студентів до вільної дискусії, викликати бажання навчатись і висловлювати власну думку. Оцінюючи студента, викладач повинен уникати суб'єктивізму. Студенти мають право виражати власну думку і не погоджуватися з трактуванням подій, які висвітлюються в межах програмного матеріалу, але вони зобов'язані вивчити необхідний об'єм матеріалу згідно з вимогами до предмету. Студентів слід захищати від суб'єктивного оцінювання, що ґрунтується на расовій дискримінації або негативному особистому ставленні викладача до студента. Студенти повинні нести відповідальність за виконання необхідних вимог до курсу і оволодіння необхідною кількістю знань.

Положення гарантує захист конфіденційної інформації про студентів. Інформація про думки, політичні погляди студентів, яку викладачі одержують протягом навчання, слід вважати конфіденційною. Обговорення здібностей і характеру студента можливе лише зі згоди студента.

Важливими для нашої роботи є положення документу про студентську діяльність. Студентам гарантується право зібрання. Студенти, як члени академічної громади, повинні розширювати та розвивати свої інтереси. Вони повинні мати право організовуватися в товариства, забезпечуючи взаєморозвиток спільних інтересів [4, 274].

Членство, правила та напрями діяльності студентської організації визначається голосуванням членів академічної громади. Якщо згідно правил

університету в організації повинен працювати консультант (працівник відділу роботи зі студентами, викладач), організація має право сама вибирати консультанта. Університет не має права припинити діяльність організації лише через відсутність консультанта. Консультант має право дорадчого голосу у діяльності студентської організації, але ні в якому разі не має права контролювати її діяльність.

Для того, щоб студентський уряд затвердив організацію та виділив кошти на її діяльність, студентська організація повинна подати обґрунтування мети її діяльності, критерії відбору членів, правила проведення засідань та список керівників (список членів клубу подавати не обов'язково). Всі організації студентського містечка, включаючи організації, які мають зв'язки із зовнішніми організаціями повинні бути відкриті для всіх студентів незалежно від раси, поглядів, віросповідання та національності.

Студенти і студентські організації мають право обговорювати всі питання, які представляють для них певний інтерес приватно і публічно. Їм слід уникати доведення правоти методами, які вносять дезорганізацію в роботу університету. Водночас, студенти повинні розуміти, що організовуючи демонстрацію, вони повинні висловлювати лише свої погляди.

Студенти мають право запрошувати на зустріч людей з різними поглядами. Університет вимагає від студентської організації провести попередню підготовку, домовившись про аудиторний фонд і забезпечивши необхідне обладнання. Університет також вимагає проведення зустрічей відповідно до правил поведінки в академічній громаді. Навчальний заклад не має права використовувати приміщення як спосіб контролю за проведенням заходу. Слід довести до відома всієї академічної громади, що фінансова підтримка доповідача не означає, що навчальний заклад чи організація поділяє погляди доповідача.

Студенти як члени академічної громади повинні мати право висловлювати особисті і колективні погляди щодо політики університету та в питаннях студентської діяльності. Студенти повинні мати чітко визначений порядок участі у формулюванні концепції навчально-виховної роботи університету та студентської діяльності. Роль студентського уряду, його обов'язки і діяльність у межах певної юрисдикції повинні визначатися через проведення певних процедур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bettelheim B. The Anatomy of Academic Discontent // Change (May-June). – 1969. – P. 18–26.
2. Hechinger F.M. Academic Freedom in America // Change, 2(6). – 1970. – P. 32–36.
3. Hechinger F.M. Student Targets: Professors Are Next // Change (May). – 1972. – P. 36–38.
4. Joint Statement on Rights and Freedoms of Students, AAUP, Policy Documents and Reports, 10th ed. – Washington D.C. – 2006. – P. 273–279.
5. Martin W.B. Innovation – Bloodied but Unbowed // Change (March). – 1982. – P. 35–38.
6. Niblett W.R. Jottings // Change (March). – 1973. – P. 63–64.